

TELEPÜLÉS — KÖZGAZDASÁG — KULTÚRA

*Településmenedzsment**Nyitray Réka (1992)**Közgazdasági Kiadó, Budapest*

Közgazdász, jogász, archeológus és literátor tudattal, lélekkel és rációval megírt kötetet vehet kezébe, aki ebben a moslékként hőmpolygó kiadvány-áradatban fölfedezi *Nyitray Réka* munkáját, amely *Település — közgazdaság — kultúra. Településmenedzsment* címen jelent meg a KJK-nál. A szerzőnek és kötetének talán legfontosabb vonása, hogy kivételes tudományetikai álláspontot sugároz, még hozzá abból a fajtából, amire igen nagy szükség van mostanság. Nem technokratikus okoskodás, nem bürokratikus ésszerűsítési akarnokság szól ebből a műből, nem „elvont” távolságból és „tisztá” racionalitásból építkező gondolkodás, hanem az a mindennapi létre koncentrálni képes együttérzés, amely bizton hajol közel az olvasóhoz, s ezt a gesztust a politikusoktól, gazdaságoktól, a településfejléstől és jogásztól is elvárja.

Egy tudományos munkáról van szó, amelyben nem teng túl a meggondolandó érvek helyetti „népművelői” bűbájosság, viszont logikája emberléptékű, egymásba kapcsolódó eszmeláncokra fűzött gondolatok sorjáznak benne. Elsősorban arról, hogy a településfejlésztés vagy -fejlődés súlypontját a túlfavorizált iparvárosiasítás után immár a falusi-kisvárosi fejlesztésre kéne átállítani, a gazdasági tervezés és a településtámogatás érdekeltségének erre a társadalmi mezőre kívánatos mostantól irányulni. Máskülönben a vidéki települések társadalmi erejének és bensővé vált önszervező képességének olyan enrgiáit pusztítjuk el, amelyeneket utóbb sem létrehozni, sem újjáteremteni nem fogunk tudni már.

A „programozott száguldás” ellen szól a szerző, az „ördögsekér” mozgását idézve, s a kénytelenségből vagy kibontakozni képtelenségből meglapuló termelő tevékenység nevében és védelmében érvel. Elkötelezett és morális önvizsgálatra, demokrtikus közérzületre ösztönöz a szerző, aki maga is gyakorolta ezeket a műgyetemi oktatásban, az ökológiai csatározások közepette, a szociálpolitika képviselésében vagy a kultúrtörténet faggatása közben. A kultúrával való szerves együttélés keresésére, s az értelem méltóságának tiszteltére késztet, mégpedig a paraszti gazdaságot szemlélve, ahol a legtöbb „intézményes jötevőnek” a legritkább esetben jut eszébe, hogy az önszervező erőben, a mikrogazdaság szellemi és manuális örökségét tiszteletben tartva képzelne el „fejlesztést”. Nyitray Réka gondolkodásában és könyvében egy határozott „ökológiai etikára” törekvésről, a termelési racionalítások emberi minőségjelzőiről van szó, amely nem tanítható, nem is követelhető, mégis meg kell fogalmazni mint célt, megérzékíteni és sugalmazni kell, hogy közkinccsé váljon.

A kötet anyaga valamiféle új, fölöttébb szükségessé vált határtudomány alapelveit fekteti le. A tértudomány, az eltérő társadalmi terek szervezéstudománya, a „jóléti” emberföldrajz, a természeti és a társadalmi kapcsolatok anatómiája, kultúrtörténete, földrajza és pszichológiája alkotja elemeit e könyv vázána. A mindenütt (valamilyen mértékben okvetlenül) meglévő társadalmi önerő fölbecsülése, a települési öngazgatás funkcióinak

körülírása, az archaikus közösségiség és a mai magyar helyi társadalmak személyközi kommunikációs rendszerének összehasonlító vizsgálata, valamint az igazgatási racionalitások keresésének lehetősége szervezik a kötet mondandóját. Egyszerre szelíd rekviem New Yorkért és a monumentális, méretbeteg nagyvárosokért, meg szolid hozsanna is a fejlődésben visszamaradt kistelepülésekért. Mindkét esetben arról van szó ugyanis, hogy a települések helyi társadalma különböző módon ugyan, de nagymértékben korlátozott saját személyiségjogai birtoklásában, védelmében, képviselőjében. Nem „szocialista” vagy „imperialista” társadalmakról ír tehát, hanem valódi vagy lehetséges közösségek túlélési esélyeiről, szembeszállva azokkal a fejlesztési elképzelésekkel, amelyek „adakozói akaratnyilvánítással” hatnak inkább, mint a szerves fejlődés adott állapotának tudomásulvétele és felhasználása útján.

Nem csupán ihletett, de mélyen (szinte „mezítlábasan”) személyes élményekből is építkező könyv ez. Bizonyos értelemben összegző, ugyanakkor továbbgondoló is, szintetikus is: képes arra, hogy a korhű gondolatokat, az ökológiai sejtéseket és a tudományos fantasztikumot úgy tegye próbára, hogy végigjárja az archaikus palotagazdaságok helyszínét, átéli a tér és gazdálkodás körülményeit a Lappföldön, majd régészeti dokumentumokban búvárkodik, s összehasonlítja a magyar falusi palotagazdaságokat a mai gazdálkodási logikákkal — vagyis keresi az értelmét és a mechanizmusát, modelljét és mintáját annak, ami bevált, ami évszázadokig értékeket termelt és önértékén mérte a gazdaság főszereplőjét, az egyént.

A kötet kultúrtörténeti íve impozáns gazdaságlogikai vázat ad, ugyanakkor fölpiszkálja az olvasó figyelmét a térbeliség szemléleti reformjára, az önzigazgatás szükségszerűségének és alternatíváinak elfogadására is. Miköz-

ben korrekt, etikus szerepvállalásra, küzdés-képes irányítási modell megtervezésére, észszerű hatékonyság garanciáinak megteremtésére serkent, éppoly etikus szerepvállalást vár el az irányítóktól, az értelmiségiectől, a „paloták” lakóitól, mint amelyet a működő falugazdaság „vállalkozóitól”.

Nyitray Réka, miközben egy sajátosan evi-lági és etáji térbeliséget keres, az ókori és középkori civilizációk életmódbeli, munkaszervezési és igazgatási gyakorlatát tekinti át, a kultúrtörténeti anyagon vagy saját empirikus élményeinek erejével bizonyítja, mit tesz a szerves szemlélet a közösségi kultúrák irányításában, gazdagításában, s mit jelent a helyi kultúrák tartalma a szervezeti-munkamegosztási logikában. Úgy véli, ma már elodázhatalan a gazdaságetika és a helyi irányítás intézményi mechanizmusainak összevetése az életmódbeli, építészeti, ökológiai sajátosságokkal. A morálisan megbízható, menedzselésre képes közösségi igazgatás lehetősége és a tradicionális értékeihez ragaszkodó társadalmi erőter harmonikusabb összeillesztése azokat a túlélési és jövőépítési modelleket segítheti, amelyekre tagadhatatlanul nagy szükség van. Kötetében komplex képet ad ezekről az együtt és egymás ellen működő jelenségekről, hiányosságokról és lehetőségekről.

Tudomásom szerint ilyen alapállású, ilyen vállalású szakirodalom igen ritka ma Magyarországon. Annak ellenére, hogy a helyi társadalmak vizsgálatában születtek megfontolandó igazgatáspolitikai alapvetések (pl. Pálné Kovács Ilona: *Helyi politika* c. kötete), és hogy az ökológiai mozgalmak irodalma szint-úgy aggodalmak és kibontakozások dimenziói közt keresi útjait (mint a *Zöldár* és hasonló szövegválogatások), Nyitray Réka kötete mégis több ezeknél annyiban, hogy az érintett nyolc-tízféle tudományterületnek, ill. azok oktatásának lehetne alapvető fontosságú kézikönyve. Az emberléptékű és emberközpontú

településtudomány kialakítása, az uralmi bürokratizmus szakszerű működtetése és főleg a helyi társadalmak életképességének serkentése olyan mögöttes-távlati céljai e könyvnek, amelyek épp a fölöttébb hiányzó gondolati és történeti perspektívák révén alakíthatják az olvasónak nemcsak szemléletét, meggyőződését, de magatartását, öntudatát is. Erre pedig épp akkor van a legnagyobb szükség, amikor a politikai legitimitás és a sietős polgárosodás olyanfajta menedzsment kialakulását segíti elő napjainkban, amelynek sem uralmi szakszerűsége, sem valódi társadalmi legitimitása, sem tradicionális értékszempontjai, sem pedig piaci modernizációs törekvései nem azon az úton haladnak, amely az emberi és történeti-kulturális értékek korrekt megbecsülése felé vezet.

Nyitray Réka munkája a krétai palotakultú-

rák gazdasági logikájától a mai magyar falu átalakítási trendjeiig ível: a szerves, hagyományteremtő kultúrától az önszerepének fölismerésére kész és merész új életminta-keresésig, amelyet eddig (különösen a településfejlesztés igazgatási elmaradottsága miatt) nem fogalmaztak még meg. Ezután azonban már egyetlen politikus vagy tervbürokrata sem hivatkozhat arra, hogy ez a szemléletmód hiányzott a korszak gondolkodásából. Az elméleti településtudomány és a konkrét élettel ritkán találkozó menedzsment most olyan empirikus és történeti indíttatást kaphat e kötet által, amelynek nyomán nem lehet már valamiféle „demokratikus” etika nevében félremenedzselni a települések térségi együttműködési rendszerét. Azaz, lehet, de nem az elméletre hivatkozva...

A. Gergely András

TÉR ÉS TÁRSADALOM

└──────────────────┬──────────┘
Legyen TÁRSa